

Nadrai Norbert
doktorandusz
PTE ÁJK Doktori Iskola

Az önkormányzati választások sajátosságai a választási rendszerünkben*

I. Demokratikus és átláthatósági garanciák az önkormányzati választójogban

A helyi önkormányzati választási szabályok¹ 1994. december 11. napjától azonos alapokon nyugszanak: egyfordulós a választási rendszer, amelyet a 2010 utáni választási reform átvesz az új országgyűlési választási szabályoknál². Az önkormányzati választás esetén szembeötlő, hogy egyes településeken stabilan több választást követően is ugyanaz a polgármester, illetve a képviselő. Van olyan település, ahol a rendszerváltástól folyamatosan, sőt van olyan község, ahol tanácselnökként vagy tanácstagként kezdte valaki a helyi önkormányzati pályafutását, és változatlanul tölti be a képviselői mandátumot.

A helyi önkormányzati választások eredményeként felállt képviselő-testületek, illetve polgármesterek tekintetében figyelembe kell venni azt a sajátosságot, hogy a települési méretek minél kisebbek, annál nagyobb a társadalmi, gazdasági egymásrautaltság, kapcsolatrendszer, amely lehet, akár baráti társaság, akár családi kapcsolatrendszer. Ezzel stabil helyi politikai rendszerek jönnek létre, és azért tudnak fennmaradni, mert a helyi érdekek, amelyek nem a többség, hanem egy szűk kisebbség-érdekei, az egész település irányítására képesek. Különösen a helyi sajtó,

elektronikus média, írott sajtó, ingyenes újságok, plakáthelyek birtoklása, vagy rendszeres időközönként előre lekötött bérlete biztosítja, hogy ez a szűk hatalmon lévő érdekcsoport képes hosszú távon a hatalmat gyakorolni. A helyi ellenzék lehetősége rendkívül korlátozott, hiszen a nyilvánosságához nem fér hozzá, abból teljesen kirekesztett, anyagi forrásai nincsenek és esetenként függőségi viszonyban van a helyi önkormányzattal. A közsférában dolgozók a jogviszonyuk, a helyi vállalkozók a megrendeléseken keresztül. Minél hosszabb ideje van hatalmon egy szűk politikai közösség adott településen, annál nehezebb vele szemben érdekérvényesítőként fellépni. Adott esetben olyan torz rendszert képesek létrehozni ezek a szűk körhöz tartozó, de hatalmon lévő csoportok, hogy a saját ellenzéküket is maguk alakítják ki, így csak látzat ellenzék működik a településen. A mandátum maximalizálás legjobb példája a 2019. évi önkormányzati választáson a dabasi választás³, ahol az országgyűlési és az önkormányzati választásokon közös jelölő szervezetként fellépő kormánypárti két párt Dabason külön jelölő szervezetként indult azért, hogy a kisebbik kormánypárt a kompenzációs listán szerezhető mandátumokat is megszerezze. Ezzel nemhogy a többséget, de az egész képviselő testületet egy politikai érdekcsoport uralja. A dabasi választás jól mutatja, hogy a kompenzációs lista nem minden esetben kompenzációt jelent, amely azt a célt szolgálja, hogy a mindenkori ellenzék számára biztosítsa a lehetőséget a képviselő testületi döntések meghozatalában. A helyi önkormányzati választás sajátosságaiból fakad, hogy egy fontos garanciális elemre szükség van a rendszert torzulásával szemben, ez pedig az egymást követően betölthető mandátum számának korlátozása. Ezzel

* A tanulmány az Igazságügyi Minisztérium jogászképzés színvonalának emelését célzó programjai keretében valósult meg.

¹ A helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választásáról szóló 1990. évi LXIV. törvény módosításáról szóló 1994. évi LXII. törvény 5.§ (1) bekezdés

² Az országgyűlési képviselők választásáról szóló 2011. évi CCH. törvény 11. §

³ [https://www.valasztas.hu/telepulesadatlap_onk2019?_onknavigacio_WAR_nvinvrportlet_formDate=32503680000002019/2.](https://www.valasztas.hu/telepulesadatlap_onk2019?_onknavigacio_WAR_nvinvrportlet_formDate=32503680000002019/2)

0&p_p_id=onknavigacio_WAR_nvinvrportlet&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column2&p_p_col_pos=1&p_p_col_count=5&_onknavigacio_WAR_nvinvrportlet_prpVIIId=294&_onknavigacio_WAR_nvinvrportlet_prpVltId=687&_onknavigacio_WAR_nvinvrportlet_prpMegyeKod=14&_onknavigacio_WAR_nvinvrportlet_prpTelepulesKod=025&_onknavigacio_WAR_nvinvrportlet_settlement=

megakadályozható, hogy egy polgármestert tízszer válasszanak meg és 50 éven keresztül töltsen be ezt a pozíciót, ugyanígy a képviselőknél is szükség van erre a korlátozó garanciára. Az önkormányzatok transzparens működéséhez ez egy elengedhetetlen feltétel. A 2019. évi önkormányzati választás után megalakult képviselő testületek és a polgármesterek átadás-átvételi tapasztalata azt mutatja, hogy minél hosszabb ideig regnál egy vezetés, annál inkább áttekinthetetlen a szervezet működése, torz gyakorlatok alakulnak ki a megkérdőjelezhetetlen vezető mellett. Különösen a gazdálkodás területén fontos, hogy megfelelő időszakonként cserélődjenek a képviselők és a polgármesterek, mivel a választójogi rendszerben az ellenzék jogosítványai rendkívül szűkösek, ezért hatékony ellenőrzésre képtelenek. Az új testületek megalakulásával semmilyen szabály nem létezik arra, hogy a képviselő-testület szervei milyen elvek alapján álljanak fel, így az adott többség belátására van bízva, hogy az őt ellenőrző ellenzék, milyen lehetőséget kap. Nem törvényben garantált, hanem csak egy hagyomány, hogy a pénzügyi bizottságok vezetőjét az ellenzék adja, azonban ezt a hagyományt több helyen már áttörték, és a pénzügyi, költségvetési, gazdasági bizottságok vezetőit is a többséget adó politikai közösség birtokolja. A bizottságok és a településrészi önkormányzatok felállításának alapelveit törvényi szinten szükséges rögzíteni, megakadályozva így, hogy abszolút hatalomhoz jusson a többséget nyert politikai közösség. Bevett gyakorlattá vált, hogy a bizottságok és a településrészi önkormányzatok külső ügynevezett szakértő tagjai a képviselő testületben többséggel rendelkező pártok, egyesületek aktivistái közül kerülnek ki. Ez nem más, mint burkolt pártfinanszírozás. Ne felejtjük el, hogy az országgyűlési képviselőjelöltek állami támogatásának felhasználása csak dologi⁴ jellegű kifizetést engedélyez, személyi juttatásokra nem ad módot. Így adott politikai közösség aktivistáit az önkormányzati külső, ügynevezett szakértői pozíciókhoz megállapított tiszteletdíjakkal fizeti ki, havi juttatásként. Nem csak a helyi önkormányzati

választásoknál jelent torzulást, egyenlőtlenséget, hanem az országgyűlési választásokon is, hiszen adott politikai közösség fizetett - és itt közpénzből fizetett - aktivistáinak a száma teljesen aránytalan. Elmondható, hogy itt közvetve közpénzből finanszíroznak pártokat, ennek a rendszernek a felszámolása nélkül az esélyegyenlőség a választásokon nem biztosított.

Megoldást jelenthet törvényi szintű alapelvek lefektetése, amely biztosítja a többséget szerzett közösség részére a képviselő testület szerveiben, így bizottságaiban és településrészi önkormányzataiban a többséget, azonban úgy, hogy a kiosztható képviselői és külső szakértői helyeknek arányban kell állni a mandátumok egymáshoz viszonyított arányával a többség és a kisebbség között. További kompenzációs lehetőséget jelenthet a fenti szabálynak olyan értelmű finomítása, hogy az ügynevezett elveszett szavazatok, amelyek nem juttattak mandátumhoz senkit, még se vesszenek el. Így a vegyes választási rendszerben az egyéni választókerületekben a nem a többségre szavazók és a többségre szavazók számarányát vennék alapul a bizottsági és településrészi helyek kiosztásakor. Ez a megoldás biztosítaná leginkább a választói akarat kifejezését a képviselő-testület szerveinek felállításában. Továbbá garanciaként működne a testületi döntéshozatal ellenőrzésére, mivel több, nem a többséghez tartozó bizottsági, illetve településrészi önkormányzat tag venne részt a munkában. Ezen elv alapulvételével kerülnének kiválasztásra a képviselő-testület szerveinek vezetői, így a bizottsági és településrészi önkormányzati elnöki feladatok felosztása is fenti elvek alapján valósulhatna meg, biztosítva a demokratikus működés kereteit. A képviselő-testület szervei szakterületenként kerülnek meghatározásra a bizottsági struktúrában, ezért célszerű a külső bizottsági tagok szakértelmét megkövetelni, hiszen itt nem választás útján történik a megbízásuk, hanem kimondottan szakértői munkájuk és tapasztalatuk, nem utolsósorban végzettségük kell, hogy legyen az alapja a

⁴ Az országgyűlési képviselők választása kampányköltségeinek támogatásáról szóló 69/2013. (XII. 29.) NGM rendelet 2019/2.

kiválasztásnak. Ezzel elkerülhető, hogy például jogi bizottságban nyugdíjas napközis tanítónő, a műszaki bizottságban műköremépítő, illetve - egyes esetekben - szakértőként akár fél-analfabéták kerüljenek be olyan testületekbe, amelyek átruházott hatáskörben önkormányzati döntéseket hoznak, így szociális ellátásokról döntenek, pénzügyi alapok forrásait ítélik oda, vagy esetlegesen önkormányzati hatósági ügyekben hoznak döntést. Az átlátható és demokratikus működés feltételei megteremtéséhez megfontolandó, hogy ezeket az úgynevezett külső szakértői helyeket pályázat útján töltsék be a képviselő-testületek azzal a megoldással, hogy az arra pályázó szakértelmét, illetve az adott szakterületen eltöltött gyakorlatát kéri igazolni, és a pályázók közül tehetnének javaslatot a választásokon szerzett szavazatok arányában a mandátumot szerzett jelölő szervezetek képviselői, amely alapján a képviselő-testület megalapozottan dönthetne.

Kérdésként merül fel, hogy az egymást követő mandátumok számának korlátozása hány mandátumszámot tartalmazzon? A magyar közjogi rendszerben a köztársasági elnöknel van ilyen szabályozás az alaptörvényben lefektetve, amely a rendszerváltástól fogva változatlan. Ebben az esetben két egymást követő mandátumot tölthet be azonos személy⁵. Mivel az országgyűlési képviselő mandátumának hossza 4 év⁶ és az önkormányzati képviselők és polgármesterek mandátuma már öt év⁷, ezért célszerű a két egymást követő mandátum betöltésének korlátozását törvénybe iktatni. Ez azt jelentené, hogy valaki legfeljebb tíz évig lehet polgármester vagy helyi önkormányzati képviselő egymást követő ciklusokban. További kérdésként merülhet fel a korlátozás kapcsán, hogy ez a korlátozás abszolút legyen vagy egy mandátum kihagyását követően ismételtlen ugyanazon személy tölthesse be az adott mandátumot. Ha nem abszolút tilalom szerepelne a törvényben, hanem a két egymást követő ciklus után, egy ciklus kihagyását követően ismételtlen ugyanaz a személy tölthetné be a

mandátumot, akkor elképzelhető egy olyan visszaélészerű joggyakorlás, hogy adott esetben például az alpolgármester töltené be a polgármesteri tisztelet egy mandátum időtartamban, majd azt követően ismételtlen ugyanaz a polgármester kerülhetne megválasztásra. Ezt a joggal való visszaélést lehetett látni nemzetközi példán, amikor az orosz elnök és orosz miniszterelnök tekintetében az orosz elnök hétéves mandátuma csak két alkalommal volt betölthető azonos személlyel. Majd ezt követően a miniszterelnök és az elnök helyet cseréltek és egy mandátum időtartam különbséggel ugyanaz a személy kerül vissza az elnöki hatalomba. Ezen a példán jól érzékelhető, hogy ez a visszaélészerű joggyakorlás megvalósulhat, amennyiben nem az abszolút tilalom kerül elfogadásra. Gondoljunk itt különösen a kisebb településekre, ahol rokoni kapcsolatok is előfordulnak, így a családon belül vagy baráti társaságon belül cserélődhetnének a szereplők. Minél tovább van hatalmon egy politikai közösség helyben, annál nehezebb ellenjelölteket találni, amely kiskirálysági rendszerek kialakulásához vezet.

II. Képviselőjelölti tapasztalatok

A 2018. évi országgyűlési választásokon független parlamenti képviselőként vettem részt a választásokon, amelynek eredményét különösen a finanszírozással kapcsolatos ellentmondásokat mutattam be. A 2019. évi helyi önkormányzati képviselői és polgármester választáson szintén jelöltként regisztráltattam magam, összegyűjtve azokat a tapasztalatokat, amelyek a képviselőjelölti ajánlási rendszerrel, képviselői kampánnyal összefüggésben felszínre kerülnek. Az ajánlási időszak, ugyanúgy, mint az országgyűlési választásnál két hétre⁸ szorítkozik, azonban itt lényegesen alacsonyabb ajánlási számot kell összegyűjteni, hiszen az egyéni képviselői körzetekben a választópolgárok száma egy százalékának⁹ megfelelő ajánlásra van szükség. Ez 39 és 47 ajánlás között mozog Kaposváron a 12 egyéni választókerületben, általában a nagyvárosok esetében hasonló aláírásszám szükséges. A

⁵ Alaptörvény, Állam 10.cikk (3) bekezdés

⁶ Alaptörvény, Állam 2.cikk (3) bekezdés

⁷ Alaptörvény, Állam 35.cikk (2) bekezdés
2019/2.

⁸ Ve. 307/G. § (1) bekezdés

⁹ Övt. 9.§ (1) bekezdés

polgármesteri jelöltséghez szükséges ajánlások száma a törvény által meghatározott 300 ajánlás¹⁰ Kaposvár lakosságszámát figyelembe véve. Az ajánlások gyűjtéséhez több nyomtatványt kell kitölteni a jelölteknek, illetve a jelölő szervezeteknek. Azonban e formanyomtatványok¹¹ adattartalma lényegében megegyezik, így mindenképpen szükséges azok egyszerűsítése, csökkentése. Az A4 nyomtatványon lehet igényelni az ajánlasyűjtő íveket, amelynek adattartalma megegyezik az E2 jelölt bejelentő lap adattartalmával, továbbiakban az L5 lista állításhoz szükséges formanyomtatványhoz tartozó SZ4 listás jelölti bejelentő lap szintén azonos adattartalmakat követel meg. Jól látható, hogy a három dokumentum mindenképpen összevonható, egyszerűsítő. Külön kiemelném a szavazólapon történő névvisselés nyilatkozási részét, mivel az ajánlóív gyűjtésére szolgáló A4 nyomtatványon rögzíthető csak a névválasztás. Azaz, hogy a második keresztnévet, doktori címet szeretné szerepeltetni a jelölt vagy sem a szavazólapon. A később benyújtandó nyomtatványoknál nincs mód változtatni. Ez azonban ellentmondásban van az SZ4 nyomtatvánnyal, amely a jelöltnak a kompenzációs listán való megjelenítését szolgálja, hiszen itt ismét nyilatkoztatja a jelöltet arról, hogy hogyan kívánja a nevét szerepeltetni. Az A4 és SZ4 formanyomtatványok benyújtása között történik az E2 nyomtatvány, a jelölt bejelentési nyomtatvány leadása, amely a névválasztásnál már jelzi, hogy nem lehet változtatni az A4 nyomtatvány névválasztási nyilatkozatán. Ennek a szabálynak az az értelme, a jelöltajánlásokat ugyanazon névre tegyék a választópolgárok, mint ami a szavazólapon található. Elkerülve a félreértést a választók körében. Nagyon sokszor azért szerepel két keresztnév a szavazólapon, mivel a formanyomtatványok megkövetelik, hogy a hivatalos dokumentumok alapján töltsék ki a jelöltek azt. Így az első oldalon már mind a két keresztnévet feltünteti a jelölt, az utolsó

lapon tehető nyilatkozatnál pedig már nem módosít ezen. A formanyomtatvány átalakításával mindjárt az első oldalon lehetne kérni, hogy a képviselőjelölt azt a nevet tüntesse fel, amelyet a szavazólapon szerepeltetni kíván. Amennyiben az azonosítás miatt kell a jelölt teljes névnek az ismerete, - bár az úgynevezett személyi számot, személyi azonosító jelet is tartalmazza a nyilatkozat, így egyértelműen beazonosítható a jelölt - akkor a formanyomtatvány végén kérhető a teljes névnek a kiírása. A jelölő szervezet kódjának használata értelmetlennek tűnik annak fényében, hogy a jelölő szervezet teljes nevét minden egyes nyomtatványon külön - külön le kell írni. Az adminisztratív egyszerűsítés nem önmagában álló módosítási javaslat, hanem szolgálja egyrészt a választásokon résztvevők számára az egyszerűbb ügyintézés, ezzel lehetővé téve, hogy minél több és minél szélesebb körből lehessenek jelöltek. Másrészt előkészítheti a választási eljárás technikai lebonyolításának egyszerűsítését, amely nemcsak a formanyomtatványok egyszerűsítését szolgálja, hanem a gyorsabb információáramlást, ami különösen fontos a 2013. évi választási reform által lecsökkentett határidők miatt.

A 2019. október 13-i önkormányzati választáson 11 olyan jelölt indult, akiknek nincs állandó magyarországi lakcíme.¹² Az Alaptörvény¹³ alapján a magyarországi lakcímmel nem rendelkező magyar állampolgároknak, mint a határon túl élő magyaroknak csak passzív választójoga van, aktív azonban nincs. Így választhatók, de nem választók az önkormányzati választáson. Képviselő, polgármester csak az a magyar állampolgár lehet, akinek van Magyarországon bejegyzett lakcíme. Összesen 28 olyan jelölt indult¹⁴ a 2019. évi önkormányzati választáson, akiknek sem állandó lakcíme, sem tartózkodási helye nincs. Nekik csak település szintű lakcímük van, a lakcímkártyájukon csak a település neve szerepel, közterület név és házszám nélkül. Nem

¹⁰ Övt. 9.§ (3) bekezdés b) pont

¹¹ A helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választásán, valamint a nemzetiségi önkormányzati képviselők választásán a választási irodák hatáskörébe tartozó feladatok végrehajtásának részletes szabályairól és a választási eljárásban használandó

nyomtatványokról szóló 20/2019. (VII. 30.) IM rendelet mellékletei

¹² https://www.valasztas.hu/jeloltek-listak-keresese_onk2019

¹³ Alaptörvény, XXIII. cikk (5) bekezdés

¹⁴ https://www.valasztas.hu/jeloltek-listak-keresese_onk2019

évben 405 fő, 2010. évben 382 fő, 2014. évben 724 fő, 2019. évben 596 fő. A nem kiegyensúlyozott lakosságszám változás oka a voks turizmus. 200 választóval lehet számolni, mint voks turistával, az egyes választásokon a választópolgárok számának eltérése néhol még magasabb létszámot jelöl. Nem elszigetelt jelenség, a határhoz közeli településeken a kettős állampolgárok szervezett szavaztatását a 2018. évi országgyűlési választásokon törvénytelennek ítélte¹⁷ a Kúria. Záhony, Kispalád, Tiszabecs olyan települések, ahol sokkal többen szerepelnek a választói névjegyzékben, mint ahányan ott élnek. Ez a következmény nélküli választási visszaélés rombolja a demokratikus választásokba vetett hitet, és aláássa a települések vezetésének legitimitációját.

A Kúria a Nemzeti Választási Bizottság 784/2018. számú határozatát¹⁸ megváltoztatta, és megállapította, hogy az országgyűlési választások napján, 2018. április 8-án az ukrán-magyar határ mentén a kettős állampolgárok szavazásra történő szervezett szállítása a Ve. 2. § (1) bekezdés a) és e) pontjába ütközően törvénytörő volt. A kifogást benyújtó szerint a 2018. április 8-i szavazás napján az egyik jelölő szervezet érdekében eljáró személy úgy nyilatkozott, hogy autóbusszal szállították az ukrán-magyar kettős állampolgár szavazókat a magyarországi szavazóköreibe, a „hangfelvételek szerint fél ezer embert is átvihettek”, ami megítélése szerint a Ve. tételes rendelkezéseibe és alapelveibe ütközik. Fentiek alapján kérte a jogszabálysértés tényének megállapítását, a Fidesz jelölő szervezet eltávolítását a jogsértésektől, valamint Sonkád, Fülesd, Milota, Csaholc, Kispalád, Botpalád és Zsarolyán településeken a választás

eredményének megsemmisítését és megismételt szavazás elrendelését kérte.

Az Országgyűlési Egyéni Választókerületi Választási Bizottság a 2018. április 12-én kelt 64/2018.(IV.12.) számú határozatában a kifogást elutasította. A határozat indokolása szerint a kifogás nem tartalmazta a felvétel, mint bizonyíték készítésének helyét, idejét, a riport alanyát, annak hozzájárulását a kép és hangfelvétel készítéséhez és a nyilvánosságra hozatalához. A szervezett szállítással kapcsolatosan nem tartalmazza a gépjármű forgalmi rendszámát, a vezető személyét, továbbá, hogy hány alkalommal konkrétan mely személyeket és hová, milyen céllal szállítottak. Ez a választási bizottsági döntés jól mutatja, hogy helytelen az a gyakorlat, hogy a kifogást alátámasztó bizonyítékok hiányosságait teszi döntésének alapjául a választási szerv akkor is, amikor nyilvánvaló a településen lakók száma és a névjegyzékben szereplő választópolgárok száma közti aránytalan különbség. Az ügy összes körülményeit mérlegelve kellett volna meghoznia döntését a választási bizottságnak, amely testületnek elsősorban a választások tisztaságát kell garantálnia. Ilyen döntés esetén különösen felmerül annak a problémája, hogy a képviselő-testület választja a választási iroda vezetője javaslatára¹⁹ a választási bizottsági választott tagokat, továbbá a döntés előkészítésében és végrehajtásában közreműködő választási iroda vezetője függelmi viszonyban van a politikai vezetővel 2013²⁰ óta, így akár egzisztenciális okokból is félnek elmarasztaló döntést hozni. A Nemzeti Választási Bizottság a kifogás elutasítása elleni fellebbezést megalapozatlannak értékelte és az Országgyűlési Egyéni Választókerületi Választási Bizottság határozatát helybenhagyta.

e=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column2&p_p_col_pos=2&p_p_col_count=5&_onkeredmenyadatok_WAR_nvivrportlet_tabId=tab2&p_r_p_1632770263_prpTelepulesKod=074&p_r_p_1632770263_prpVlId=294&p_r_p_1632770263_prpVlId=687&p_r_p_1632770263_prpMegyeKod=16&_onkeredmenyadatok_WAR_nvivrportlet_prpVlId=294&_onkeredmenyadatok_WAR_nvivrportlet_prpVlId=687&_onkeredmenyadatok_WAR_nvivrportlet_prpMegyeKod=16&_onkeredmenyada-
2019/2.

edmenyadatok_WAR_nvivrportlet_prpTelepulesKod=074&_onkeredmenyadatok_WAR_nvivrportlet_jelolesTipus=3

¹⁷ Kvk.III.37.502/2018/2.

¹⁸ <https://www.valasztas.hu/hatarozat-megjelenito/-/hatarozat/784-2018-nvb-hatarozat>

¹⁹ Ve.23. § és 24.§ (1) bekezdés

²⁰ Egyes törvényeknek az Országgyűléssel, valamint az önkormányzatokkal összefüggő módosításáról szóló 2012. évi CCIX. törvény 6.§ /Mötv. 82.§ (1) bekezdés 27.§ (3) bekezdés/

Határozatának indokolásában a Ve. 231. § (4) bekezdésére és 43.§-ára hivatkozott. Elsőként azt vizsgálta, hogy az Országgyűlési Egyéni Választókerületi Választási Bizottság megfelelően értékelte-e a bizonyítékként hivatkozott videó tartalmát és annak értékelése alapján helytállóan állapította-e meg a tényállást. E körben a Kúria Kvk.I.37.470/2018/2. számú végzésében foglaltakat tekintette irányadónak. Hivatkozott a Nemzeti Választási Bizottság a választási ügyek többségében fennálló bizonyítási nehézségekre, arra, hogy nincs egyértelműen megfogalmazható elvárás arra nézve, hogy a bizonyítottság milyen foka szükséges ahhoz, hogy a választási bizottságok, majd a bíróság megállapítsa a jogsértést, ebben a körben egyértelműen széles a mérlegelési lehetőség. A felülvizsgálati kérelem elbírálása során a Kúria eljáró tanácsa egyértelmű választ adott a Nemzeti Választási Bizottság bizonyítékok értékelésére vonatkozó okfejtésére.

A Kúria álláspontja szerint adott esetben a bizonyíték értékelése kapcsán a valószínűsítés, mint bizonyítási szint is elegendő a Ve. 43.§ (1), (2) és (5) bekezdés előírásának megfelelő alkalmazásához. Adott a jogszabályi lehetőség arra, hogy a kifogás tárgyává tett cselekményt a választási bizottságok nem teljes egészében, csak bizonyos részében találják megalapozottnak. Ebben az esetben ennek rögzítése szükséges. Kiemelendő a Kúria azon megállapítása, hogy a bizonyítási hiányosságok nem eredményezhetik a fennálló jogsértések megállapításának mellőzését, amennyiben a rendelkezésre állt bizonyíték a kifogás teljes körű teljesíthetőségéhez nem is volt alkalmas és elegendő, azonban egyes alapvető jogsértések megállapításához igen. A Kúria fenti döntése az egyedi ügy megítélésén túlmutat és orientálja a választási eljárás során eljáró választási bizottságokat, hogy a kifogások, és az azok elutasítása esetén benyújtott fellebbezések bizonyítékainak értékelése során, a valószínűsítés, mint bizonyítási szint is elegendő ahhoz, hogy a jogsértés megállapítását megtegye a választási bizottság. Ennek az alapvető szintű megállapításnak jelentősége van, hiszen valamennyi kifogás, és annak esetleges elutasítása ellen beadott fellebbezésnél a választási bizottságok a valószínűsítés szintjéig kell,

hogy eljussanak ahhoz, hogy a jogsértést megállapítsák. Ne felejtjük el, hogy a jogszerű döntés meghozatalát jogorvoslat eredményezte. Csak a bírósági felülvizsgálat alapján született meg a jogsértést megállapító döntés. Ennek a ténynek azért van jelentősége, mert számos esetben a választási szervek döntését a kifogást benyújtó elfogadja, az ellen jogorvoslattal nem él, vagy ha fellebbezéssel él, nem biztos, hogy felülvizsgálati kérelemmel fordul a Kúriához. A választási szerveknek kiemelt szerepe a választások tisztaságának és jogszerűségének védelme, kérdés, hogy a 106 országgyűlési egyéni választókerületi választási bizottság és az önkormányzati választásokon a települési szinten működő helyi választási bizottságok egységes gyakorlata, a bizonyítási szint valószínűsítésig való eljutás elegendő a jogsértés megállapításához, hogyan érvényesül.

III. A jelöltkiesés problémái

1. Visszalépés

A jelölt kiesési szabályok eltérnek az országgyűlési és az helyi önkormányzati választási szabályok alapján, amely megkülönböztetés teljesen indokolatlan. Ahhoz, hogy megértsük ezt a különbségtételt, választástörténeti visszatekintésre van szükség. A rendszerváltáskor egy demokratikus, kompenzáló választási rendszer kialakítására került sor az ellenzéki, illetve a nemzeti kerekasztal tárgyalások eredményeként. Ennek célja az volt, hogy minél több civil szerveződés, a többpártrendszerhez szükséges valóban több párt jöjjön létre, és azok közösen vegyenek részt a döntéshozatalban. Az 1994. évi országgyűlési választások után látható volt, hogy az állampárti jogutód párt visszatérése egyfajta restaurációként a jogalkotáson keresztül vissza kívánta emelni a többség uralmát, szemben a többpárti érdekegyeztetés eredményeként meghozott döntésekhez képest.

A rendszerváltás eredményeiben történt csatlódás miatt a választókban egyfajta nosztalgia alakult ki az állampárt hamis biztonságérzete iránt. Ezt kihasználva a parlamenti többség úgy módosította a helyi önkormányzati választási szabályokat, hogy ne csak az

országgyűlésben és a kormányzatban, hanem a helyi önkormányzatokban is jobban érvényesüljön a kormányzóerő hatalma. Ennek egyik fontos eszköze volt a kétfordulós önkormányzati választási rendszer megszüntetése²¹, és az egy fordulós önkormányzati választási rendszer bevezetése. Az egyfordulós választási rendszer azt a célt szolgálta, hogy a kisebb pártok ne tudjanak megegyezni közös jelöltek kiválasztásában, hanem a külön-külön indulással megosszák egymás közt a szavazatokat, így a többségi elv alapján a kormánypártok az önkormányzatokban is többséget szerezzenek. Ez egy irányított jogalkotás és a kormányzóerő kétharmados többsége tette lehetővé ezt az alkotmányos módosítást. Az 1994. évi helyi önkormányzati választások eredménye visszaigazolta a jogalkotói szándékot és az országgyűlési választások eredményéhez hasonlóan a helyi önkormányzatok többségét is a kormánypártok uralták. A helyi önkormányzati választások sajátossága, különösen a vegyes választási rendszerben az egyéni választókerületben szerzett és a kompenzációs listán szerzett mandátumok egyfajta egyensúly teremtése. Azonban a 2010 utáni választójogi reform aránytalan mandátumszám csökkentése²² az adott többség uralmát jelentette.

Az 1994. évi választójogi reform mintája szolgált alapul a 2010 utáni választójogi reformhoz, amikor már az országgyűlési választás esetében is megszüntették a kétfordulós választási rendszert és itt is bevezette a jogalkotó az egyfordulós választási rendszert. Ennek oka ugyanaz volt, hogy a változást akarók, amennyiben nem tudnak megegyezni egymással, akkor külön-külön jelöltállítással a többségi elv alapján ne jussanak mandátumhoz. Így előfordulhat, hogy egy-egy választókerületben a változást akarók összes szavazatszama magasabb, mint a győztes jelöltre leadott szavazatszám. Ne feledjük, az 1994. évi

választási reform rövid távú hasznát jelentett az akkori kormánypártnak, majd ellenkező hatást váltott ki, végül az egyik kormánypárt megszűnt, a másiknak 2019. évben országosan 5% alá esett vissza a támogatottsága²³, sőt egyes megyékben sem a megyei közgyűlésben, sem a megyeszékhely településen nem szerzett mandátumot. Itt is meg kell említeni, hogy a széleskörben elérhető írott és elektronikus sajtó egyenlőtlen megoszlása az egyes politikai oldalak között és a pártfinanszírozás elégtelensége további torzító tényezőként szerepel. A 2018. évi országgyűlési választáson a Nemzeti Választási Bizottság külön iránymutatást²⁴ adott ki annak érdekében, hogy a listaállítási szabályokat annak jogvesztő hatályú lejártát követően, ha valamely jelölő szervezet nem teljesíti a kiesések, így elsősorban visszaléptetések esetén, akkor az adott jelölő szervezet listája törlésre kerül. Az önkormányzati választásoknál nem változott a korábbi szabályozás, a jelölt kiesése a lista leadás jogvesztő határidejét követően nem befolyásolja a listaállítás jogát. Ez egy fontos garanciális szabály. Ezzel ellentétes szabályozás a választások befolyásolására alkalmas, teret nyújt annak, hogy megfélemlítéssel, megvásárlással, előny biztosításával jelölteket visszalépésre bírjanak. Az egyértelmű anyagi jogszabály alkalmazása is gondot jelentett a választási szervnek, mivel az általános választási eljárási szabályok rendelkezését próbálták úgy alkalmazni, hogy az országgyűlési választásoknál módosított szabályt vezessék le. Az egyfordulós választási rendszer és a listaállítás jogvesztő határidejének lejártát követő kiesés szabályai szorosan összefüggenek. A megváltozott szabályok indukálták a kihívói oldalon az előválasztási eljárásokat, amelyek teljesen jogon kívüli eljárások, hiszen ezekre vonatkozóan semmilyen jogszabály nem létezik. A résztvevők maguk alkotnak szabályokat, így az előválasztási rendszerben részt nem vevő szervezeteknek esélyük sincs, hogy

²¹ A helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választásáról szóló 1990. évi LXIV. törvény módosításáról szóló 1994. évi LXII. törvény 5.§ (1) bekezdés

²² Övt. 5.§

²³ [https://www.valasztas.hu/jeloloszervezetadat-lap_onk2019?p_p_id=onkszervezetadat-lap_WAR_nvinvrportlet_vlId=294&_onkszervezetadat-lap_WAR_nvinvrportlet_vltId=687&_onkszervezetadatlap_WAR_nvinvrportlet_szervezetKod=1066](https://www.valasztas.hu/jeloloszervezetadat-lap_onk2019?p_p_id=onkszervezetadat-lap_WAR_nvinvrportlet&p_p_lifecycle=1&p_p_stat e=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2019/2)

²⁴ <https://www.valasztas.hu/1-2018.-szamu-iranymutatas>

jelöltséghez jussanak. Továbbá lehetőséget kínál a kihívotti oldalnak, hogy szimpatizánsaival befolyásolja saját érdekében az előválasztást, például az alkalmatlanabb, éles választáson könnyebben verhető jelölt támogatásával. A választási szabályok egyoldalú megváltoztatása, amelyet a kétharmados parlamenti többség lehetővé tett, csupán az oszd meg és uralkodj elvét követi, ennek az elvnek az alkalmazása alkalmazkodást igényel az ellenzéki oldalon. A 2019. évi helyi önkormányzati választáson – két, az ellenzék számára sikertelen országgyűlési választás után - közös jelölteket állítottak és ennek eredményeként olyan sikert értek el, amely az egész magyar pártstruktúrára kihatással lesz a jövőben. A többségi választási rendszer, amely az egyfordulós rendszer lényege, a két pártrendszer felé mozdul el. Különösen a többlet kompenzációs országgyűlési országos lista²⁵ szabálya miatt.

A listaállítás mellett az egyéni képviselő és polgármester kiesése a jelöltállítás jogvesztő határidejének lejártát követően szintén torzításokhoz, visszaélésekhez vezethet. A Borkai ügy a választások legnagyobb nyilvánosságát kapott botrány, amelynek hatásait pontosan nem lehet mérni, de a közvélemény-kutatások előrejelzései és a pártok belső méréseit jelző nyilatkozatok megmutatták, hogy a győri polgármester botránya az egész kormánypártra kihatott. Mivel visszaléptetése a jelöltállítás

lezárulta után az ellenzék biztos győzelmét jelentette volna, a kormánypárt nem tudta lemondadni. A jelöltállítás lezárulta után a jelölt kiesés szabályait követve Győrben négy ellenzéki jelölt²⁶ váratlanul lemondott és e választókerületekben szerzett minimális különbséggel a kormánypártoknak is vállalhatóan polgármesterjelölt nyert. A befolyásolás miatti visszalépés egyik legszembetűnőbb jele, hogy az egyéni választókerületben visszalépett képviselőjelölt a kompenzációs listán lévő jelöltségéről nem mondott le és az ellenzéki közös indulás nyílt megszegése mellett felvette mandátumát.²⁷ Ez egyértelművé tette a választási visszaélést, azonban ennek jogi következménye nincs. Az ilyen háttéralkuk kiküszöbölésére garanciális szabályt szükséges beépíteni. Ha valaki lemond az egyéni képviselői jelöltségéről, az automatikusan a listás jelöltségére is ki kell hasson, ha a jelenlegi szabály, illetve szabályozatlanság marad, akkor az csak a választási visszaélést szolgálja. A szabályozásból fakad, hogy a választást követően sem akart megszabadulni a botránya miatt felbecsülhetetlen károkat okozó polgármesterétől a kormánypárt, meg kellett várni az alakuló ülésen az alpolgármesterek megválasztását, ahol a többségük birtokában a kormánypárti alpolgármester megválasztásával mondhatott le a polgármester. Az már a politikai élet alacsony színvonalát jelzi, hogy a rendőrségi eljárás során tett vallomásokról szóló tudósítások

²⁵ Az országgyűlési képviselők választásáról szóló 2011. évi CCIII. törvény 15.§ (1) bekezdés b) pont

²⁶ https://www.valasztas.hu/telepulesadatlak_war_nvinvrportlet_p_p_id=onktelepulesijelolteklis-tak_war_nvinvrportlet&p_p_lifecycle=1&p_p_stat_e=maximized&p_p_mode=view&onktelepulesijelolteklis-tak_war_nvinvrportlet_telepulesKod=059&onktelepulesijelolteklis-tak_war_nvinvrportlet_megyeKod=08&onktelepulesijelolteklis-tak_war_nvinvrportlet_vlId=294&onktelepulesijelolteklis-tak_war_nvinvrportlet_searchSortType=asc&onktelepulesijelolteklis-tak_war_nvinvrportlet_vltId=687&onktelepulesijelolteklis-tak_war_nvinvrportlet_szervezetKod=1&onktelepulesijelolteklis-tak_war_nvinvrportlet_jelolesTipus=2&onktelepulesijelolteklis-tak_war_nvinvrportlet_delta=20&onktelepulesijelolteklis-tak_war_nvinvrportlet_keywords=&onktelepulesijelolteklis-tak_war_nvinvrportlet_advancedSearch=false&onktelepulesijelolteklis-tak_war_nvinvrportlet_andOperator=true&onktelepulesijelolteklis-tak_war_nvinvrportlet_resetCur=false&onktelepulesijelolteklis-tak_war_nvinvrportlet_cur=2

²⁷ https://www.valasztas.hu/jeloltadatlak_war_nvinvrportlet_p_p_id=onkjeloltadatlak_war_nvinvrportlet&p_p_lifecycle=0&p_p_stat_e=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column2&p_p_col_pos=2&p_p_col_count=5&onkjeloltadatlak_war_nvinvrportlet_ejeloltSzemelyAzon=78FB8DC1B14A82293E927B729C7A792B&onkjeloltadatlak_war_nvinvrportlet_vlId=294&onkjeloltadatlak_war_nvinvrportlet_vltId=687

szerint²⁸ egy évvel a választások előtt már a jelölő szervezet tudott a botránnyról és az ahhoz kapcsolódó zsarolásról, mégsem tettek büntető feljelentést, és a vállalhatatlan jelöltet elindították a választáson.

A visszaléptetés politikai eszközként, ha úgy tetszik fegyverként alkalmazását, személyesen is megtapasztaltam, amikor a legnépszerűbb jelöltünk a szavazás előtti napon váratlanul visszalépett.²⁹ Ilyenkor csak az érdekelt leplezi le magát, jogi következmények nélkül.

2. Halál miatti kiesés

A jelöltállítás lezárulta után jelölt halála miatti kiesés, ha csak egy jelölt marad, megismételt választás tartását indokolja, és az újra kezdődő határidők jelenthetnek megoldást. A jelenlegi szabályok jogosulatlan előnyt biztosítanak annak a jelöltnek, aki egyedül marad a megmérettetésben az ellenfele akarata kívül. Ha több jelölt van és egyikük meghal, még mindig van választási lehetősége a választóknak, de egy jelölt esetén nem beszélhetünk választásról, csak szavazat leadásáról. Ebben a szituációban a választók joggal nem érzik szükségét, hogy elmenjenek szavazni. Érvényességi küszöb hiányában az egyfordulós

szavazási rendszerben akár egy szavazattal, például az egyedüli jelölt magára szavazásával is mandátum szerezhető, ami a legitimáció hiányát jelenti és a választás jogintézményét kiüresíti. A 2019. évi önkormányzati választásokon Mohács polgármestere, Szekó József tényleges 2019. szeptember 27-én bekövetkezett halálával kiesett a jelöltek közül. 2019. szeptember 9-én 16.00 órakor zárult a jelöltállítás, mivel rajta kívül csak egy jelölt maradt, nem valósulhatott meg tényleges választás. A mohácsi választópolgárok határozott választ adtak. A 5943 megjelent választójogosult közül 4076 érvénytelen szavazat és az egyedüli jelöltre leadott 1867 érvényes szavazat mellett nyert mandátumot³⁰ a polgármester. Ez a választói véleménynyilvánítás egypártrendszerben forradalminak minősül. A korrekcióra csak azért van esély, mert a képviselő-testület kormánypárti többsége a testület feloszlásával képes kikényszeríteni az időközi választást. Ez azonban nem törvényi garancia, hiszen, ha az így mandátumot szerzett polgármester jelölő szervezete jutott volna többségbe a testületben, semmi nem kényszerítené ki az időközi választást. A szabályozásban egy olyan garanciális szabály beépítése indokolt, hogy több jelölt indulása esetén, ha a kiesések eredményeként egy jelölt marad, akkor időközi

²⁸ <https://merce.hu/2020/01/24/tudtak-a-borkai-videorol-a-orbanek-de-megsem-tettek-semmit/>

²⁹ [https://www.valasztas.hu/jeloltek-listak-keresese_onk2019?_onkosszesjel-](https://www.valasztas.hu/jeloltek-listak-keresese_onk2019?_onkosszesjel-olt_WAR_nvinvrportlet_formDate=32503680000000&p_p_id=onkosszesjel-olt_WAR_nvinvrportlet&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column2&p_p_col_pos=1&p_p_col_count=2&_onkosszesjel-olt_WAR_nvinvrportlet_vlId=294&_onkosszesjelolt_WAR_nvinvrportlet_vlId=687&_onkosszesjelolt_WAR_nvinvrportlet_megyeKod=15&_onkosszesjelolt_WAR_nvinvrportlet_telepulesKod=091&_onkosszesjel-esjel-olt_WAR_nvinvrportlet_searchSortType=asc&_onkosszesjel-olt_WAR_nvinvrportlet_settlement=Kaposv%C3%A1r&_onkosszesjel-olt_WAR_nvinvrportlet_jelolesTipus=2&_onkosszesjel-olt_WAR_nvinvrportlet_evkSzam=08&_onkosszesjelolt_WAR_nvinvrportlet_jeloloSzervezet=&_onkosszesjel-olt_WAR_nvinvrportlet_szervezetKod=1&_onkosszesjel-olt_WAR_nvinvrportlet_keywords=#_onkosszesjelolt_WAR_nvinvrportlet_listTitle)

[https://www.valasztas.hu/telepulesadatlaponk2019?_onkeredmenyada-](https://www.valasztas.hu/telepulesadatlaponk2019?_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_formDate=32503680000000&p_p_id=onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column2&p_p_col_pos=2&p_p_col_count=5&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_tabId=tab2&p_r_p_1632770263_prpTelepulesKod=181&p_r_p_1632770263_prpVlId=294&p_r_p_1632770263_prpVlId=687&p_r_p_1632770263_prpMegyeKod=02&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpVlId=294&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpVlId=687&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpMegyeKod=02&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpTelepulesKod=181&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_jelolesTipus=1&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_evkSzam=)

[https://www.valasztas.hu/telepulesadatlaponk2019?_onkeredmenyada-](https://www.valasztas.hu/telepulesadatlaponk2019?_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_formDate=32503680000000&p_p_id=onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column2&p_p_col_pos=2&p_p_col_count=5&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_tabId=tab2&p_r_p_1632770263_prpTelepulesKod=181&p_r_p_1632770263_prpVlId=294&p_r_p_1632770263_prpVlId=687&p_r_p_1632770263_prpMegyeKod=02&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpVlId=294&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpVlId=687&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpMegyeKod=02&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpTelepulesKod=181&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_jelolesTipus=1&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_evkSzam=)

[https://www.valasztas.hu/telepulesadatlaponk2019?_onkeredmenyada-](https://www.valasztas.hu/telepulesadatlaponk2019?_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_tabId=tab2&p_r_p_1632770263_prpTelepulesKod=181&p_r_p_1632770263_prpVlId=294&p_r_p_1632770263_prpVlId=687&p_r_p_1632770263_prpMegyeKod=02&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpVlId=294&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpVlId=687&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpMegyeKod=02&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpTelepulesKod=181&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_jelolesTipus=1&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_evkSzam=)

[https://www.valasztas.hu/telepulesadatlaponk2019?_onkeredmenyada-](https://www.valasztas.hu/telepulesadatlaponk2019?_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_tabId=tab2&p_r_p_1632770263_prpTelepulesKod=181&p_r_p_1632770263_prpVlId=294&p_r_p_1632770263_prpVlId=687&p_r_p_1632770263_prpMegyeKod=02&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpVlId=294&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpVlId=687&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpMegyeKod=02&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpTelepulesKod=181&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_jelolesTipus=1&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_evkSzam=)

[https://www.valasztas.hu/telepulesadatlaponk2019?_onkeredmenyada-](https://www.valasztas.hu/telepulesadatlaponk2019?_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_tabId=tab2&p_r_p_1632770263_prpTelepulesKod=181&p_r_p_1632770263_prpVlId=294&p_r_p_1632770263_prpVlId=687&p_r_p_1632770263_prpMegyeKod=02&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpVlId=294&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpVlId=687&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpMegyeKod=02&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpTelepulesKod=181&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_jelolesTipus=1&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_evkSzam=)

[https://www.valasztas.hu/telepulesadatlaponk2019?_onkeredmenyada-](https://www.valasztas.hu/telepulesadatlaponk2019?_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_tabId=tab2&p_r_p_1632770263_prpTelepulesKod=181&p_r_p_1632770263_prpVlId=294&p_r_p_1632770263_prpVlId=687&p_r_p_1632770263_prpMegyeKod=02&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpVlId=294&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpVlId=687&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpMegyeKod=02&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpTelepulesKod=181&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_jelolesTipus=1&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_evkSzam=)

[https://www.valasztas.hu/telepulesadatlaponk2019?_onkeredmenyada-](https://www.valasztas.hu/telepulesadatlaponk2019?_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_tabId=tab2&p_r_p_1632770263_prpTelepulesKod=181&p_r_p_1632770263_prpVlId=294&p_r_p_1632770263_prpVlId=687&p_r_p_1632770263_prpMegyeKod=02&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpVlId=294&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpVlId=687&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpMegyeKod=02&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpTelepulesKod=181&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_jelolesTipus=1&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_evkSzam=)

[https://www.valasztas.hu/telepulesadatlaponk2019?_onkeredmenyada-](https://www.valasztas.hu/telepulesadatlaponk2019?_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_tabId=tab2&p_r_p_1632770263_prpTelepulesKod=181&p_r_p_1632770263_prpVlId=294&p_r_p_1632770263_prpVlId=687&p_r_p_1632770263_prpMegyeKod=02&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpVlId=294&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpVlId=687&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpMegyeKod=02&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpTelepulesKod=181&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_jelolesTipus=1&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_evkSzam=)

[https://www.valasztas.hu/telepulesadatlaponk2019?_onkeredmenyada-](https://www.valasztas.hu/telepulesadatlaponk2019?_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_tabId=tab2&p_r_p_1632770263_prpTelepulesKod=181&p_r_p_1632770263_prpVlId=294&p_r_p_1632770263_prpVlId=687&p_r_p_1632770263_prpMegyeKod=02&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpVlId=294&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpVlId=687&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpMegyeKod=02&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpTelepulesKod=181&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_jelolesTipus=1&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_evkSzam=)

[esjel-olt_WAR_nvinvrportlet_keywords=#_onkosszesjelolt_WAR_nvinvrportlet_listTitle](https://www.valasztas.hu/telepulesadatlaponk2019?_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_formDate=32503680000000&p_p_id=onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column2&p_p_col_pos=2&p_p_col_count=5&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_tabId=tab2&p_r_p_1632770263_prpTelepulesKod=181&p_r_p_1632770263_prpVlId=294&p_r_p_1632770263_prpVlId=687&p_r_p_1632770263_prpMegyeKod=02&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpVlId=294&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpVlId=687&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpMegyeKod=02&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpTelepulesKod=181&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_jelolesTipus=1&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_evkSzam=)

³⁰ [https://www.valasztas.hu/telepulesadatlaponk2019?_onkeredmenyada-](https://www.valasztas.hu/telepulesadatlaponk2019?_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_formDate=32503680000000&p_p_id=onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column2&p_p_col_pos=2&p_p_col_count=5&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_tabId=tab2&p_r_p_1632770263_prpTelepulesKod=181&p_r_p_1632770263_prpVlId=294&p_r_p_1632770263_prpVlId=687&p_r_p_1632770263_prpMegyeKod=02&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpVlId=294&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpVlId=687&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpMegyeKod=02&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_prpTelepulesKod=181&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_jelolesTipus=1&_onkeredmenyadatok_WAR_nvinvrportlet_evkSzam=)

választást kelljen tartani. Hasonlóan, amikor nincs jelölt. Azért fontos, hogy ez a szabály több jelölt indulása esetén kerüljön csak alkalmazásra, mert számos kis településen csak egy jelölt indul, sőt van olyan település, ahol nem találnak jelölteket, mert a közügyekkel járó terheket senki nem vállalja. Az időközi választást a mandátum megüresedésétől, ha a választás eredménytelen vagy elegendő jelölt hiányában nem lehetett megtartani, a szavazás kitűzött napjától számított százhusz napon belülre kell kitűzni.³¹ Ez az idő elég ahhoz, hogy a hátrányba került jelölt vagy jelölő szervezet megfelelő jelöltet tudjon állítani, tudjon a választókkal találkozni a kampány során.

IV. A választások lebonyolítása érdekében jogalkotási igények

A szavazatszámoló bizottsági munkát vállaló választópolgárok száma 2019. évben 30.100 fő³², 2014. évben még 33.076 fő volt. A bizottságok korösszetétele további probléma, mivel egyre idősebbek a szavazatszámolók. Az idős emberek reggel 6 órát megelőzően, este 7 óra urnazárás után 10 óráig dolgoznak. Az önkormányzati hivatalok munkatársainak csökkenése miatt a jegyzőkönyvvezetővé megbízható munkatársak száma is egyre csökkenő. E körben érdemes megjegyezni, hogy a jelöltek, jelölő szervezetek részére is egyre nagyobb gond delegálni a választási bizottságokba, mivel a delegált és választott tagok között megkülönböztetést alkalmaz a törvény³³. Míg a választott tagok megbízási díjban részesülnek, amely 35. 000 Ft³⁴, addig a jelöltek, jelölő szervezetek delegáltjainak megbízási díj nélkül kell dolgozniuk. Tartósan ez a rendszer nem fenntartható, az idős tagok kiesésével lehetővé kell tenni a választási bizottságok működőképességét. Mivel a szavazatszámoló bizottságok működéséhez 5 fő szükséges, ezt a minimális létszámot kell finanszírozni, ezzel a választott tagok létszáma 3 főről³⁵ 5 főre nőne. A kiválasztásuknál a

javaslatot viszont a jelölés nem a polgármestertől függő jegyző, mint a helyi választási iroda vezetője tenné, hanem a képviselő-testületben közösen történhetne csak a jelölés. Jelölés nélkül nem lehetne szavazni a választási bizottsági tagokra. Megoldást jelenthet még állampolgári kötelezettségként a választói névjegyzéken szereplő választópolgárok közül történő sorsolás, amelynek eredménye ellen, ha egyik képviselő sem tiltakozik, akkor válna a bizottság tagjává a kiválasztott választópolgár. A sorsolás sorrendiséget is jelentene, így a póttagok választása is megvalósulhat. Mivel a képviselőkkel, polgármesterekkel szemben semmilyen képesítési követelmény nincs, ha valamelyik képviselő ésszerű indok nélkül akadályozza a választási bizottság létrehozását, a kisorsolt személy kiválasztását a bíróság hagyná jóvá. Elképzelhető egy olyan megoldás is, hogy a sorsolás eredményeként a jelölteket három fős bírói tanács hallgatná meg és terjesztené az alkalmas jelölteket a képviselő-testület elé. Ha a képviselő-testület nem hagyná jóvá az előterjesztett választási bizottsági jelölteket, a döntést fellebbezési bíróság háromfős tanácsa hozná meg. A jegyzőkönyvvezetők kiválasztása hasonló módon történhetne, köztisztviselők, kormánytisztviselők, közalkalmazottak, rendvédelmi dolgozók névjegyzéke alapján.

1. Két választás egyidőben

A helyi önkormányzati és a nemzetiségi önkormányzati választás ugyanazon napon és azonos szavazóköri megrendezése a szavazatszámoló bizottságoknak kihívást jelent. Ezek laikus testületek és a hivatali kolléga, mint jegyzőkönyvvezető sem választási szakértő, van, aki a szociális, adózási, műszaki vagy gazdasági területen dolgozik. A választási felkészítő egy alkalommal nem alkalmas arra, hogy két eltérő szabályozást egyszerre alkalmazzanak. A korábbi külön szavazóköri az egyidejűség mellett alkalmasabb volt a lebonyolításra, kevesebb hiba fordult elő. Kevés

³¹ Ve.8. § (1) bekezdés

³² https://www.valasztas.hu/delegaltak-szama_onk2019

³³ Ve.19. § (2) bekezdés

³⁴ A helyi önkormányzati képviselők és a polgármesterek általános választása, valamint a 2019/2.

nemzetiségi önkormányzati képviselők általános választása költségeinek normatíváiról, tételeiről, elszámolási és belső ellenőrzési rendjéről szóló 22/2019. (VII. 31.) IM rendelet 1. számú melléklet 44.pont

³⁵ Ve.24. § (1) bekezdés

szó esik a választási felkészítőkről, amely a képzésnek egy speciális fajtája. Legfeljebb 45 perc alatt, vizuális, vagy szerepjátékkal támogatott élményjellegűnek kell lennie ahhoz, hogy laikusok szabálykövetőként végrehajtsák az egymásra épülő eljárási feladatokat. A szavazatszámoló bizottsági tagok igénylik az egyoldalú, ábrás, vázlatos eljárás leírásokat, amivel érdemes kiegészíteni a Nemzeti Választási Iroda által kiadott választási típusokhoz igazodó választási füzeteket³⁶. A szavazatszámoló bizottságoknál problémaként merült fel, hogy nem adták át a nemzetiségi választópolgároknak a nemzetiségi szavazólapot. Előfordult, hogy ez olyan mértékűt öltött, amiért megismételt szavazást³⁷ kellett tartani. Ez nem szimplán adminisztrációs hiba, mivel az ötévenkénti választójog gyakorlásakor a választójog, mint alapjog-korlátozásáról van szó. A választás törvényessége mellett a megalakult testületek legitimációját is megkérdőjelezi. A helyi önkormányzati és nemzetiségi szavazólapok eltérő színűek, az előző fehér, míg az utóbbi zöld színű. A kétféle színű, eltérő választás szavazólapjai keveredése problémát okozott, amelyet a választási szervek előre láttak, ezért a törvényi szintű szabályozás hiánya miatt a Nemzeti Választási Bizottság iránymutatást³⁸ adott ki. Az iránymutatás a nemzetiségi borítékokban talált helyi önkormányzati választásra vonatkozó szavazólapokkal kapcsolatban úgy ítélte, hogy azok nem vehetők figyelembe. Mivel ez az értelmezés a választói akarat figyelmen kívül hagyása, iránymutatás alapján nem bírálható el. Az iránymutatás nem terjedhet ki a választói akarattól eltérő döntésre. A szavazatszámoló bizottságok eltérő döntése nem alapos meg egy esetleges jogorvoslatot, ahhoz tételes törvényi szintű szabályozás szükséges. A Ve. a megismételt szavazás esetén a megtartás végső határidejét és a névjegyzék tartalmát³⁹ határozza meg, azonban részletes eljárási szabályokat nem tartalmaz, szükséges az egyes határidők meghatározásánál az általános szabályokhoz igazodó utaló szabály

megalkotása, így mikor kell kiküldeni a választási értesítőt, vagy jelölt kiesése esetén mi a teendő.

2. A rövid kampány és az adatvédelmi problémák kapcsolata

Az 50 napos kampány⁴⁰ kéthetes aláírásgyűjtési időszakot ölel fel. Ahhoz, hogy valamely jelölt szervezet vagy jelölt eredményesen tudjon kampányolni, adatbázist kell építenie. Ezt a gyakorlati tapasztalat egyértelműen alátámasztja. Az adatbázisépítés az információs önrendelkezés alapján jön létre főszabályként, azonban kérdésként merült fel, hogy ezek az önkéntes személyes adat megadások, valóban önkéntesek, továbbá megfelelnek-e a célhoz kötöttség és az adatminimalizálás követelményeinek⁴¹. A különböző konzultációs levelekben történő megkeresések válaszböríték biztosításával kapcsolattartási adatokat gyűjtenek be, ez lakcím, telefonszám, email, közösségi háló profil. A jelölt szervezetek azonban a felhasználás célját illetően nem adnak pontos felvilágosítást, különösen igaz ez a személyes adat felhasználásának időtartamára. Ezt mutatják az elköltözöttek, elhunytak részére juttatott névre szóló üzenetek. Az egyik legsikeresebb kampány a telefonos kampány, amely azonban rendkívül drága, így csak jelentős anyagi eszközökkel bíró jelölt szervezetek engedhetik meg maguknak. Minden kampányeszköz nemcsak szolgálhatja az adott jelölt szervezet sikerét, de ellenkező hatást is kiválthat. A választópolgárok nem minden esetben jutalmazták, ha a privát életükbe beavatkozni, választói akaratukat befolyásolni kívánják, továbbá a szavazáson való részvételre buzdítanak. Különösen visszás, amikor az adott lakásban feltételezetten lakók iránt érdeklődik a kampányban résztvevő önkéntes, vagy maga a jelölt. Érdemes megemlíteni a Facebook szerepét a választásokon. Sokan túlzott jelentőséget tulajdonítanak a Facebook és a többi közösségi hálónak, amelyek a jelölt, illetve a jelölt tervezet

³⁶ <https://www.valasztas.hu/valasztasi-fuzetek>

³⁷ https://www.valasztas.hu/megismetelt-valasztasok_onk2019

³⁸ <https://www.valasztas.hu/1/2019.-nvb-iranymutatas>
2019/2.

³⁹ Ve.108. §

⁴⁰ Ve.139. § (1) bekezdés

⁴¹ az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény 4.§

megismertetésére alkalmasak, azonban az információ dömping miatt a hírfalakon hatékonysága csekély. Érdekes jelenségként megjelentek az úgynevezett bérkommentelők, akik nem fizetségért, hanem valamilyen előnyért, esetleg valamely jelölt vagy jelölő szervezet iránti szimpátiaként megosztásokkal, tetszésnyilvánításokkal, hozzászólásokkal próbálják támogatni az általuk kedvelt jelöltet. Mivel ezek a hozzászólások nem egységes üzenetet tartalmaznak és természetesen a hozzászóló stílusát, szóhasználatát tükrözik, többször ellenkező hatást váltanak ki. Különösen a durva hangvételű, tendenciózus hozzászólásoknál.

A választói adatbázisok közül a legismertebb a Kubatov-lista, amelynek külön Wikipédia oldala⁴² van. Habár feltételezhetően valamennyi párt rendelkezik hasonló választói adatbázissal, a Nemzeti Adatvédelmi és Információs Hatóság nem képes hatékonyan fellépni ellenük, a választók pártszimpátiáját tartalmazó listák súlyosan sértik a magánélet védelmét. Az aktivisták által kitöltött és vezetett listák pontossága is megkérdőjelezhető, mivel a nyilvántartottól személyes megítélésüket, esetleges ellenszenvüket tükrözheti. Egy demokráciában ez elfogadhatatlan, egy diktatúrában életveszélyes lehet, amely semmiben nem különbözik az állampárti besúgó hálózattól, a III-as csoportfőnökségtől. A sors finctorra, hogy ezeket a listákat akár volt besúgók mellett azok áldozatai közösen vezethetik, amely vélhetően annak következménye, hogy az állampárti besúgók neveit a mai napig nem hozta az állam nyilvánosságra, az erre vonatkozó törvényjavaslatok⁴³ sorra elbuknak az Országgyűlés előtt. Az állampolgárok nagy része, akik részt vesznek egy ilyen adatbázis frissítésében, nem is látják be tevékenységük antidemokratikus és veszélyes következményeit. Megoldás az adatbázisok ellen való szigorú fellépés és a választók, valamint a jelölő szervezetek kapcsolatának szabályozása, mivel a magyar társadalom nem rendelkezik

kellő immunitással a személyes adatait kiszolgáltatásával, és az azzal való visszaélés lehetőségével szemben. Minden közvéleménykutatás, konzultáció és egyéb megkeresés esetén a választásokhoz kötődően tilalmazni kell a személyes adatok kiszolgáltatását arra hivatkozással, hogy ez különleges úgynevezett szenzitív adat megszerzésére alkalmas, és önmagában az írásbeli hozzájárulás nem védi a választók ezen szenzitív adatait, a politikai véleménynyilvánítást, pártpreferenciát. A választásokhoz kötődést megalapozza, ha a kérdező politikai párt, vagy ahhoz kötődő szervezet, egyesületek, de ilyenek az önkormányzatok és azok szervei, vagy a kormány és minisztériumai, minden szervezet vagy személy, akinek a megbízása politikai pártok által létrehozott testületektől, vagy kinevezett személyektől származik. A választási kampányidőszak meghosszabbítása növelheti az esélyegyenlőséget a jelöltek, jelölő szervezetek között, de önmagában kevés eszköz, inkább egy komplex választójogi reform része. Az adatbázisok jelentőségének visszaszorítására hatékony eszköz a népszavazási kezdeményezések megkönnyítése, amely a választások közötti időszakban egyfajta bizalmatlansági indítványként működik. Ilyen volt a szociális népszavazás⁴⁴, amely végső soron a kormány bukásához vezetett, vagy az érvénytelen migráns népszavazás⁴⁵, amelyet a kormány, a sorozatos népszavazási kezdeményezések megakadályozása miatt kezdeményezett az úgynevezett kopasz balhé⁴⁶ másnapján, amikor egy autonóm közigazgatási szervet szervezeten megszálltak egy politikai érdekcsoport felbérelt emberei, félelmet keltve a jogszerűen eljáró népszavazást kezdeményezővel és a vizsgatartás fizikai erőszak eszközével az időrangsort befolyásolták. Az esetnek nem lett következménye. A népszavazás alkalmas eszköz a választói akarat kifejezésére, amely segíti a pártok politikájának felülvizsgálatát fontos társadalmi kérdésekben és nem kell szondázni a lakosságot, amely során a választók által önkéntesen megadott adatok alkalmasak

⁴² <https://hu.wikipedia.org/wiki/Kubatov-lista>

⁴³ <https://www.parlament.hu/irom41/07193/07193.pdf>

⁴⁴ https://static.valasztas.hu/nep-szav08/main_hu.html
2019/2.

⁴⁵ <https://www.valasztas.hu/20>

⁴⁶ <https://24.hu/kozelet/2016/02/23/balhe-a-nemzeti-valasztasi-irodanal-borfejuiek-tartottak-fel-az-mszp-s-politikust/>

lehetnek különleges adataik nem szabályszerű nyilvántartására.

3. Lista állítást nem érinti a jogerős lista utáni jelölt kiesés

A helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választásáról szóló 2010. évi L. törvény (a továbbiakban: Övt.) 10. § (3) bekezdése alapján a listaindítás jogát nem érinti, ha a nyilvántartásba vett egyéni választókerületi jelölt visszalépett vagy kiesett.

Cser-Palkovics András és Gulyás Gergely által benyújtott törvényjavaslat⁴⁷ alapján a választási eljárásról szóló 2013. évi XXXVI. törvényt módosító 2013. évi LXXXIX. törvény 30. §-a, 2013. június 21. napjától az alábbi szabályt iktatta be. Ve. 307/J. § (2) bekezdése szerint a helyi választási bizottság törli a nyilvántartásból a kompenzációs listát, ha a jelölő szervezet jogerősen nyilvántartásba vett, valamint a bejelentett, de még jogerősen el nem bíralt egyéni választókerületi jelöltjeinek száma együttesen nem éri el a törvényben foglalt minimumot.

A Nemzeti Választási Iroda által kiadott választási füzet⁴⁸ magyarázatot nem fűz csak a tételes jogszabályt idézi, amely nem nyújt segítséget a választási irodák vezetői és a választási bizottságok számára. A Nemzeti Választási Bizottság elnökének sajtónyilatkozata⁴⁹ megerősíti az eltérést az országgyűlési és a helyi önkormányzati választások szabályai között a jelölt kiesése és a listaállítás törlése kapcsolatában. Eszerint a korábbi választási eljárási törvény kifejezetten rögzítette, hogy az egyéni jelöltek visszalépeése nem érinti a listaállítás jogát, de ez a szabály a mostani törvényben már nincs benne. Ugyanakkor az önkormányzati képviselők választásáról szóló törvényben még szerepel a szabály, hogy a kompenzációs lista állításának jogát nem érinti, ha a jelöltek száma a minimum alá csökken. Az iránymutatás nem kötelező

érvényű, a testület tulajdonképpen előre nyilvánosságra hozta, miként fogja értelmezni ezt a szabályt. De a listatörlésekről egyedi döntést kell majd a testületnek hoznia, amikkel szemben bírósághoz lehet fordulni.

Az Ötv., mint anyagi jogszabály és a Ve., mint eljárási jogszabály együttes értelmezése, a jelölt kiesésének hatása a lista sorsára fontos. Önmagában nem egy technikai szabályról van szó, hanem egy nagyon fontos politikai eszköz a jelölő szervezetek megállapodására, hiszen a jelölő szervezetek kölcsönös visszaléptetésekkel nagyobb sikereket érhetnek el a választás során. Ezt akadályozta meg az Országgyűlés az országgyűlési választások újra szabályozásával, azonban nem tartották fontosnak az önkormányzati választási szabályoknál. Így több induló jelölő szervezet paritásos visszaléptetéssel arányosan részesülhet a kompenzációs listán szerezhető mandátumokból és nagyobb eséllyel indul egy jelölt kihívóként. Ez a lehetőség jogszabályi értelmezést igényel, és nagyban nehezíti az egymással eleve bizalmatlanul tárgyaló jelölő szervezeteket a visszaléptetési megállapodások megkötésében. Ez csak választási szakértő szaktudásának birtokában és kellő politikai akarat esetén nyújt lehetőséget egy sikeres választáshoz. A Ve. listatörlési szabálya csak szűk körben alkalmazandó⁵⁰. A választási bizottság törli a nyilvántartásból a kompenzációs listát, ha a jelölő szervezet jogerősen nyilvántartásba vett, valamint a bejelentett, de még jogerősen el nem bíralt egyéni választókerületi jelöltjeinek száma együttesen nem éri el a törvényben foglalt minimumot. Amennyiben a jogerősen nyilvántartásba vett jelöltek száma meghaladja a listaállításához szükséges törvényi minimumot és a listát jogerősen nyilvántartásba vették a későbbi kiesések nem érintik a listaállítás jogát. Ez nemcsak a fent említett politikai eszköz az egyfordulós választási rendszerben, a kölcsönös visszaléptetések mellett szavatolt arányos kompenzációs mandátumok miatt, de fontos garanciális szabály a

⁴⁷ T/11200. számú törvényjavaslat

⁴⁸ Választási füzetek 209 szám 4.2.6. pont

⁴⁹ https://index.hu/belfold/2018/02/16/az_nvbt_torli_az_orzagos_listat_ha_nincs_eleg_indulo/
2019/2.

⁵⁰ Győr Helyi Választási Bizottsága 179/2014. (IX. 22.) számú határozata

választási harcban a megfélemlítés és megvásárlás alkalmazásakor, amikor az ellenérdekű jelölő szervezetek levadászák különböző módszerekkel a másik oldal jelöltjeit. Ezek a háttérben zajló folyamatok olyanok, mint a kartellezés, nehezen bizonyíthatók, de eredményük felismerhető. A garanciális szabály miatt a lista nem sérül, sőt mint a győri extrém példa mutatja, az egyéni jelöltségtől visszalépett jelölt felvette listás mandátumát.

A kutatásként indult jelöltség mandátumot eredményezett a civilszervezet jelöltje javára, hiszen nemcsak az ellenzéki, de a kormánypárti szavazók közül is szerzett szavazatokat.

Az empirikus kutatás kézzelfogható eredménye 1032 kompenzációs listán gyűjtött szava-

zat, és a civil szervezetnek egy mandátum. A Kúria tudásmegosztási programjának 2019. évi beszámolója kapcsán a IV. bírói tanács elnöke - mentorbíró - értékelésekor kihangsúlyozta, hogy a doktori iskolák hallgatói közül a kutatási területem hozott kézzelfogható eredményt, egy önkormányzati képviselői mandátumot. Darák Péter elnök úr, a Kúria elnöke a beszámolót követően külön gratulált, hogy két empirikus kutatást követően a felhalmozott tudás és tapasztalat alapján nem csupán számos publikáció született a témában, hanem prezentációként képviselői mandátum megszerzésére is sor került. Prezentációként sokan egy előadásra gondolnak, azonban egy választási eljárás jelöltként való véghezvitele előadások sorozata, amely egy prezentációban áll össze.